



Uwagi o sytuacji rodziny i polityce rodzinnej Listopad 2009

Chciałam się z Państwem podzielić refleksjami z wieloletniej współpracy ze stowarzyszeniami rodzinnymi w Europie.

Osobiście i z ramienia Związku Dużych Rodzin „Trzy Plus”, uczestniczę formalnie od trzech lat w spotkaniach Europejskiej Federacji Stowarzyszeń Rodzin Katolickich, spotkaniach Światowej Organizacji Rodzin -Sekcji Europejskiej i szeregu innych dotyczących polityki rodzinnej.

W gwałtownie zmieniającym się świecie rodzina i problemy rodziny obejmuje szereg szczegółowych zagadnień, które trzeba formułować, poddawać refleksji i znajdować najlepsze rozwiązania.

We współczesnym świecie rodzina musi mieć swoje przedstawicielstwo i głos w społeczeństwie, dlatego od blisko stu lat istnieją stowarzyszenia rodzin w wielu krajach Europy, mające swoje struktury pokrywające się z administracją państwową, dotowane przez państwo w celu posiadania kompetentnego przedstawiciela do uzgadniania ustaw dotyczących rodzin. Stowarzyszenia mają charakter wyznaniowy lub problemowy, zrzeszając: rodziny wiejskie, wychowujące dzieci niepełnosprawne, samotne matki, rodziny rybackie, kolejarskie, górnicze lub rodziny wielodzietne.

W związku z podnoszącymi się kosztami utrzymania i zwielokrotnionymi obciążeniami bytowymi i podatkowymi, rodziny wielodzietne intensywnie rozwijają swoje przedstawicielstwa. Silny ruch rodzin wielodzietnych istnieje w wielu krajach – w Hiszpanii, Francji, Niemczech, na Węgrzech, jak również na Litwie, Łotwie, Słowacji.

W ostatnim dwudziestoleciu powstało wiele federacji stowarzyszeń rodzinnych w ramach poszczególnych krajów i Europy. Należy wymienić:

- [Forum Rodziny we Włoszech i Hiszpanii](#),
- [COFACE ogół stowarzyszeń rodzinnych](#):
- [FAFCE](#) - stowarzyszenia rodzin katolickich,
- [ELFAC](#)-rodziny wielodzietne,
- [FEFAF](#)-kobiety pracujące w domu,
- jak również szereg organizacji zajmujących się sytuacją dzieci i ubóstwem w rodzinie: [Eurochild](#), [EAPN](#)

Obecna sytuacja Polski wydaje się na tym tle być unikatowa.

Nie mamy reprezentacji w żadnej z powyższych federacji, [EAPN – polski komitet europejskiej sieci przeciwdziałania ubóstwu](#) został powołany 1 lutego 2007, ale nie jest jeszcze zarejestrowany. Należy podkreślić, że niestety ubóstwo jest bardzo istotnym wyróżnikiem polskich rodzin. **We wszystkich wskaźnikach** polityki rodzinnej zajmujemy ostatnie miejsce. Podsumowanie europejskich raportów dotyczących zabezpieczenia społecznego umieszcza polskie rodziny i dzieci w sferze największego zagrożenia ubóstwem. Raport OECD dotyczący ubóstwa dzieci polskie dzieci stawia na poziomie Meksyku i Turcji. Organizacje o zasięgu ogólnokrajowym [-Stowarzyszenie Rodzin Katolickich](#), i Stowarzyszenie Rodzin Wielodzietnych, działają głównie lokalnie z braku środków finansowych i czasowych do podtrzymywania szerszych struktur. Organizacje rodzinne mające charakter lokalny, są niezwykle skupione i obciążone bieżącymi zadaniami przede wszystkim pomocą rodzinie w sytuacji kryzysowej. Trudno jest im podjąć długofalową dyskusję nad problemami z jakimi styka się rodzina.

Należy podkreślić, że Polska, jako jedyny kraj w Europie zadania względem rodziny scedowała na szczebel polityki samorządów, a te skupiają się na problemach ekstremalnych: domy dziecka, domy opieki a wszystkie inne zagadnienia i problemy rodziny wychodzą poza zasięg wyobraźni i możliwości finansowych samorządów. Sytuacja ta była mocno zauważalna na szczycie **Światowej Organizacji Rodzin**, który miał miejsce w Warszawie. Wobec szeregu planów krajowych prezentowanych przez różne państwa, tylko Polacy mówili, że mieszkalnictwo, szkolnictwo, ubóstwo i inne problemy rodziny – to problem samorządów...

Warto w tym miejscu prześledzić rozwiązania z zakresu polityki rodzinnej w krajach z nami sąsiadujących. Kompleksowe omówienia można znaleźć na [stronie RPO w ramach seminariów](#) inicjowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

- **Litwa** przyjęła kompleksowy projekt, oparty na rozwiązaniach polskiej konstytucji, wprowadzając między innymi najdłuższy urlop macierzyński -dwa lata.
- **Czechy** ustanowiły płatny urlop wychowawczy na poziomie najniższej pensji dla wszystkich mam zajmujących się dziećmi w domu do lat 3, bez względu na to czy podjęły wcześniej prac.
- **Węgry** przewidują różne wsparcie finansowe zależne od podjęcia pracy zarobkowej lub nie.
- Słowacja wprowadziła tzw. ujemny podatek, jeśli brakuje wystarczającego dochodu dla odliczenia ulgi podatkowej na dziecko: wypłacana jest suma rekompensująca te kwoty. Wszystkie te kraje zasiłki rodzinne wypłacają wszystkim rodzinom, nie uzależniając ich od dochodów w rodzinie.

Od dłuższego czasu przy ministrze [ds. Równego traktowania](#) mają miejsce spotkania się w ramach zespołu ds. polityki rodzinnej i w innych zespołach. Ostatnio poruszył mnie fakt, że pośród organizacji reprezentowanych dominują organizacje kobiece – mające za zadanie chronić kobiety przed przemocą i organizacje ojców – pozbawionych praw ojcowskich w związku z rozwodem.

Obraz sytuacji rodziny w Polsce jest bardzo niepokojący. Przygotowując się do dyskusji o **nowelizacji ustawy o przemoc w rodzinie**, Zrobiliśmy zestawienie istniejących przepisów. Analizując sytuację prawną rodzin żyjących w Polsce uważamy, że mamy prawo mówić o przemoc kierowanej przeciw rodzinie.

- Osoba tracąca pracę - dostaje zasiłek bez uwzględnienia dzieci, które wychowuje¹.
- Renta po zmarłym współmałżonku - wynosi ok. 600 zł., bez względu na liczbę osieroconych dzieci².
- Środki kierowane do pomocy społecznej - są środkami własnymi samorządu.
- Z budżetu państwa kierowane są jedynie fundusze na zasiłki rodzinne i klęski żywiołowe³.
- Zasiłki rodzinne trafiają do coraz mniejszej grupy rodzin aktualnie - jedynie do 43% rodzin, ponieważ weryfikacja progu dochodowego, obowiązująca co 3 lata nie zmieniła się od ok. 6 lat a koszty życia wzrastają.
- W 2004 zasiłki obejmowały 50% dzieci, obecnie tylko 33%.
- zasiłki rodzinne w kolejnych latach
 - 2004 – 5,5 mln dzieci
 - 2006 – 4,26 mln dzieci
 - 2008 – 3,77 mln dzieci
- Ubóstwo rodziny nie wystarcza do otrzymania świadczeń. Świadczenia z tytułu ubóstwa w przypadku rodziny muszą iść w parze z innymi problemami, np. choroba w tym choroba alkoholowa, na które gmina posiada osobny fundusz. W skrócie jeśli nie jesteś alkoholiczkiem lub twoich problemów nie można zaliczyć do patologii nie masz po co zwracać się o pomoc.-**ekspertyza RPO**.
- 30% dzieci umieszczonych w domach dziecka w Polsce jest tam jedynie z powodu ubóstwa swoich rodziców⁴.
- Należy też przywrócić się kosztom psychicznym i społecznym dzieci, których rodzice wyjechali za granicę by utrzymać rodzinę. Zdarzają się przypadki odmawiania świadczeń rodzinnych w związku z wyjazdem któregoś z rodziców za granicę.

Wszystkie programy ministerialne skierowane jako wsparcie rodzin i dzieci nastawione są na wspieranie instytucjonalnych, pozarodzinnych form pomocy. Przede wszystkim domów dziecka i opieki zastępczej⁵. Nie istnieją żadne środki na pomoc adresowaną do rodziny. Sprawia to wrażenie, że zakłada się, że rodzina zmarnuje lub źle wykorzysta środki przyznane na pomoc. Nie zauważa się również faktu, że za liczbą dzieci idzie ogromny wysiłek w postaci pracy i wychowania dzieci jak również przede wszystkim – zarobkowy rodziców starających się sprostać wyzwaniom finansowym. Brak mechanizmów obniżania kosztów funkcjonowania rodziny wychowującej dzieci, udaremnia te działania. Zasiłki rodzinne przysługują jedynie 44% rodzin wielodzietnych – w kategorii trzy i więcej dzieci, rzadko się w Polsce mówi o koszcie utrzymania i wychowania dziecka, automatycznie zwiększającym się wraz z wzrastającą z liczbą dzieci. Warto zauważyć, że 33% dzieci jest wychowywanych w rodzinach wielodzietnych i stanowi to 17% rodzin, porównywalnie z Francją -19%, która jest wzorem polityki rodzinnej. Osoba samotna wychowująca dzieci ma prawo do zwiększonego zasiłku, ale nie wiadomo czemu tylko na dwoje dzieci⁶. Nierzadkie są sytuacje, że została ona z większą liczbą dzieci. Windykacje komornicze nie pozostawiają środków niezbędnych do życia, zdarzają się przypadki pozbawienia dachu nad głową rodzin również z małymi dziećmi

¹ zasiłki dla bezrobotnych - obowiązujące stawki, kwoty, zniżki obowiązujące stawki, kwoty, wskaźniki (stan prawny na dzień 1 stycznia 2009 r.) mpips

² Przepisy o rentach ZUS

³ Polska 2006 Raport o rynku pracy oraz zabezpieczeniu społecznym MPiPS

⁴ Informacja Dyrektora Świadczeń Rodzinnych MPiPS

⁵ Programy wsparcia dzieci i rodzin MPiPS kolejne lata

⁶ Znowelizowane przepisy o świadczeniach rodzinnych

Krajowy Program "Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna" – dokument opracowywany przez wszystkie kraje Unii Europejskiej, wskazuje kolejny raz na trudną sytuację rodzin wielodzietnych jako grupę najbardziej narażoną na ubóstwo. ‘‘Polska należy do krajów, które przeznaczają relatywnie najwięcej środków na transfery dla osób starszych, a najmniej – na transfery ukierunkowane na dzieci i młodzież. Efektem tego jest znacznie większe ryzyko ubóstwa wśród dzieci i młodzieży w stosunku do ogółu ludności oraz relatywnie małe ryzyko ubóstwa wśród osób starszych’’.

Jesteśmy krajem przeznaczającym porównywalny z innymi krajami Europy procent produktu krajowego brutto na pomoc socjalną – około 14%, ale wyróżniamy się najniższym wskaźnikiem przeznaczanym na dzieci i młodzież z 0.9% spadł on ostatnio do 0.76%⁷ -5% wydatków socjalnych ponieważ próg dochodowy uprawniający rodziców do zasiłków na dzieci nie był rewaloryzowany od 2004r. Proszę zauważyć, że zasiłek pogrzebowy jest waloryzowany co trzy miesiące. Zasiłek rodzinny też jest najniższy w Europie, również przy najniższym progu dochodowym np.:

- Słowenia ma 4 razy wyższy,
- Słowacja, Litwa, Łotwa, Estonia, Węgry nie mają progu dochodowego - wypłacając zasiłki wszystkim rodzicom⁸ bez względu na dochody.

Nie ma tu mowy tu o krajach, które uważamy za bogate, krajach, które ochronę rodziny przed ubóstwem rozwijają od XIX w., słusznie zakładając, że trzeba stworzyć mechanizmy wyrównujące sytuację osób zarabiających tylko na siebie i tych mających wychować następne pokolenie, bez którego żaden kraj nie ma przyszłości.

Raport o świadczeniach rodzinnych z 2008, przed kolejną rewaloryzacją pokazuje, że tylko 43% rodzin ma prawo do zasiłków rodzinnych, pozostali przekraczają 504 zł dochodu na członka rodziny – próg dochodowy ustanowiony w 2003r. Roku najtrudniejszej sytuacji finansowej w kraju. Od tego czasu koszty utrzymania znacznie wzrosły i ta suma nie pozwala na zaspokojenie podstawowych potrzeb rodziny wychowującej dzieci – o godne dochody apeluje EAPM przed rokiem walki z ubóstwem.

Dokument zaproponowany przez zgromadzonych w Berlinie przedstawicieli stowarzyszeń rodzinnych w związku z rokiem walki z ubóstwem mówi m in.:

- Znaczenie rodziny jako podstawowego autorytetu w sprawach wychowania i edukacji musi zostać potwierdzone.

W razie potrzeby rodzice muszą być wspierani przez doradztwo i kształcenie kompetencji wychowawczych i własnych kwalifikacji potrzebnych w przyszłości.

-
- Zapobieganie ubóstwu dzieci i rodzin wymaga opłat i systemu podatkowego zorientowanego na rodziny.
- Rodzina potrzebuje stabilności finansowej.

‘‘Dzieci to 20% społeczeństwa i 100% naszej przyszłości’’

Warszawa dnia 12 X 2009

Teresa Kapela

vice-prezes Związku Dużych Rodzin ‘‘Trzy Plus’’

⁷ Krajowy program "zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2008 -2010 MPiPS

⁸ Evolution of the family in Europe 2006 Institute Family Policies